

אביהם שבשמים על כבודו, ולכן הוצרך הכתוב להשמיע שגם בדור הזה לא ילשין עבד אל אדוניו (בן יהוידע).

מאי דכתיב צדקת פרזון בישראל, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא בישראל שפזרן לבין האומות. פשוטו של מקרא הוא מלשון פרזות, שכן קודם לכן אמר הכתוב (שופטים ה, ו-ז) 'בימי יעל וגו' חדלו פרזון בישראל, שפחדו לשבת בערי הפרזות מפני אויביהם ונתקבצו אל ערי המבצר, ועכשיו עשה הקדוש ברוך הוא עמהם צדקה שיוכלו לשבת בערי הפרזות ולא יפחדו, אלא שאם כן היה צריך לומר 'צדקות פרזונות', ולכן דרשו 'פרזוני' (בהיפוך אותיות) מלשון פרזוני, שפרזם הקדוש ברוך הוא לישראל לבין העובדי כוכבים, שאינם יכולים לכלותם יחד (מהרש"א).

לפיכך הגלה אותם לבבל. ואף שאמרו לעיל שפזרן לבין האומות, מכל מקום עיקר גלותם היה לבבל. ועוד יש לפרש, שבגלות ראשונה גלו כולם לבבל, ומה שאמרו שפזרן לבין האומות הוא בגלות שניה (מהרש"א).

לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל אלא מפני שעמקה כשאל, שנאמר מיד שאל אפדם, שמביאם למקום עמוק כשאל שהוא צרה גדולה, כדי למהר לגואלם (רש"י). ובאמת היה צריך להענישם ב'שאל' ממש שהוא צרה גדולה ועמוקה, אלא שעשה עמהם חסד והגלה אותם לבבל שעמוקה כשאל (מהרש"א). ויש שפירש שמעלתה של בבל היא שבמקום עמוק מתקבלת התפילה ביותר, כדכתיב (תהלים קל, א) 'ממעמקים קראתיך', ועוד שמחמת שהיא עמוקה חס בה מאוד, והתפילה והלימוד באים מתוך צער, ושכרם גדול הרבה יותר (בן יהוידע).

מפני שקרוב לשונם ללשון תורה, שמדברים שם ארמית שהיא לשון הקודש שהשתבשה (ש"ת הרמ"א כו, דעת הרש"י קצנלנבויגן). ויש שסובר שארמית היא לשון בפני עצמה, אלא שדומה ללשון הקודש ששתייהן ניתנו בסיני (שם קכת, דעת הרמ"א).

מפני ששייך לבית אמן, ובבל נקראת 'בית אמן', לפי שאברהם אבינו יצא מאור כשדים שהוא בבל (רש"י). והענין לשגרם לבית אמן דוקא, הוא כדי ללמד זכות על ישראל, שמה שחטאו בעבודה זרה הוא משום שכך נהגו בבית אמן, שהיה תרח מוכר פסילים ומשם היתה יוצאת עבודה זרה לכל העולם. ועוד יש לפרש, שרצה הקדוש ברוך הוא להראות לישראל, שכשם שאברהם אבינו שנתגדל בביתו של תרח זכה להכיר את בוראו, כך ישראל אף על פי שחטאו בעבודה זרה אין להם לשמוע ליצר הרע שאומר שאינם יכולים לשוב בתשובה, אלא ישובו ותתקבל תשובתם (בן יהוידע).

ואשרם לעיניכם, תנא לוחות נשברו ואותיות פורחות, שהיה דבר פלא שהעין פונה להסתכל בו, שהאותיות פרחו באויר (רש"י). ונדרש ממה שאמר משה 'ואשרם לעיניכם' ולא 'ואשרם לפניכם', ומשמע שפנו להסתכל בדבר (מהרש"א). ויש שפירש שמשמע שמה שאמר לישראל שכולם ראו את שבירת הלוחות, והרי מחנה ישראל היה גדולו של פרסאות על שלש פרסאות, ולא יתכן שכולם ראו את השבירה, ומוכח שהאותיות פרחו באויר למעלה ולכן יכלו כולם לראות (מהרש"א שם בפי' השני). ויש שכתב שמשמעות הכתוב 'ואשרם לעיניכם' משמע שלעיניכם היה נראה כאילו נשברו אבל לא שהיה באמת כן, והיינו משום שרק הלוחות נשברו אבל באותיות לא שלטה השבירה ופרחו למעלה, ושמה אותן האותיות עצמן חזרו ללוחות שניות, וזה רמז הקדוש ברוך הוא כשאמר למשה 'וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת', דהיינו אותן אותיות שהיו על הלוחות הראשונות (צל"ח).

כי נשא אשא להם - בלשון תמימה, וכי אסלח להם על עוונותיהם, ו'נשא' מלשון סליחה (רש"י). ועוד יש לפרש שהוא בניחותא, מלשון 'וישא משאות' (בראשית מג, לד) דהיינו תשלומין, כי אשלם להם את המגיע להם על עוונותיהם (רש"י הושע א, ו). ויש שפירש שהודיעו הכתוב שאם ישובו יסלח להם (תרגום יונתן שם).

לא היה לה ללמוד ממושה רבך שביין שדברתי עמו פירש מן האשה, ושאר נביאים לא נתבעו שהיה להם ללמוד ממושה רבינו לפרוש מנשותיהם, שכן דוקא משה שנשא גיורת הוצרך לכך ולא הם שנשאו נשים מיוחסות שבישראל, אבל הושע שנשא זונה שגרועה מגיורת, היה לו ללמוד ממושה רבינו ולפרוש ממנה (בן יהוידע).

יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולא לגרשה, ואין הכוונה שאינו יכול לקיים את ציווי ה' להוציאה, אלא שנתן טעם לכך שלא הוציאה עד עתה מעצמו, שלא פירש ממנה מבלי לגרשה, כיון שזונה היא ותלך ותזנה עם אחרים ותעבור על איסור אשת איש, וגם לא גירש אותה, כיון שיש לו בנים ממנה (בן יהוידע).

אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה, וכן אמרו בברכות (נה, א) 'שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם', ואחד מהם הוא המנהיג עצמו ברבנות. ומה שמצינו בכמה מקומות שהרב צריך לנהוג ברבנות, כגון מה שאמרו בכתובות (קג, ב) שרבי הורה לרבן גמליאל 'נהוג נשיאותן ברמה', היינו דוקא בפרהסיא שאז צריך להתנהג בכבוד, אבל בצניעה אין לנהוג ברבנות (שלטי גיבורים ברכות שם, בשם ר"ח). ויש שכתב שחלילה לאדם למונוע את עצמו מרבנות של תורה, וכאן מדובר ברבנות בענייני העולם (מגן אבות [לרשב"ף] אבות א, י). ויש שכתב, שאם קבלוהו הקהל עליהם צריך לנהוג ברבנות, ומה שאמרו שאינה רצויה, היינו כשלא קיבלוהו הקהל עליהם והוא מנהיגם בעל כרחם (מהרש"א ברכות שם).

אפילו בשעת כעסו של הקדוש ברוך הוא זכר את הרחמים, שנאמר כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל, שאפילו במקום פורענות מזכיר לשון רחמים (רש"י). שלא אמר 'ונתתי רוגזי בהם', אלא אמרה בלשון שלילה והזכיר לשון רחמים (מהרש"א). ויש שכתב שהדיק הוא ממה שאמר 'לא אוסיף עוד', שמשמע שכעת הוא מרחם (רי"א"ף ע"ן יעקב). ויש שפירש שהדיק הוא ממה שאמר 'לא אוסיף עוד ארחם' ולא 'לרחם', שמשמע שלא יוסיף עוד להכות, אלא ירחם עליהם (עין יעקב, ע"פ ווי העמודים [לר"ש בן השל"ה] עמוד הדין כ).

דור אביו קלל ואת אמו לא יברך. נקט לשון קללה באביו ומניעת ברכה באמו, כי 'אביו' הוא כנגד מצוות עשה ונקט כנגד זה לשון עשייה, ואמו היא כנגד מצוות לא תעשה, וכנגד זה נקט לשון אי עשייה [והיינו שעוברים על כל המצוות]. ועוד יש לפרש, שהכוונה דוקא למצות כיבוד אב ואם, אלא שדרך אביו לייסרו בשבט מוסר ואילו אמו דרכה להדריכו בנחת ולשדלו בדברים, ולכן אצל אביו שמיסרו כתוב 'יקלל', ואילו אצל אמו כתוב רק 'לא יברך' (ביאור הגר"א מש"ל, יא, ע"פ גמ' קידושין ל, ב).

אפילו דור שאביו יקלל ואת אמו לא יברך אל תלשן עבד אל אדוניו, כלומר שלא ילשין את ישראל שהם עבדי המקום לאדונם, ונקט הכתוב דוקא עבירה זו [לפירוש השני שהבאנו לעיל שהכוונה למצות כיבוד אב ואם]. אף שבודרו של הושע חטאו ישראל בעבירות חמורות של עבודה זרה וגילוי עריות, שכן אף בזמן שהם חוטאים ואינם עושים רצונו של מקום קרויים בנים [כדעת רבי מאיר בקידושין (לו, א)], והאב שמחל על כבודו כבודו מחול, אבל כאשר אינם מכבדים את אביהם ואמם, יש עליהם קטרוע על כך, והיה מקום לומר שמידה כנגד מידה לא ימחל